

НАТАЛЯ ЯНЮК

Судовий розгляд виборчих спорів на місцевих виборах 2015 в Україні: проблемні аспекти

Демократичною можна назвати державу, в якій не лише визначено відповідну модель місцевого самоврядування, а де самоврядування реально функціонує. Згідно із ст.7 Конституції України в Україні¹ визнається і гарантується місцеве самоврядування. Зміст місцевого самоврядування, відповідно до положень Європейської Хартії місцевого самоврядування від 15.10.1985, ратифікованої Верховною Радою України, полягає у гарантованому праві і реальній здатності територіальної громади та сформованих нею органів самостійно, під свою відповідальність вирішувати значну частину суспільних справ². Однак тривалий час основний акцент реформ, які відбувалися у державі, зосереджувався на органах державної влади, а питання місцевого самоврядування, на жаль, відходили на другий план. Лише в останні роки увага починає концентруватися на реформі місцевого самоврядування. У Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. (далі – Концепція), зазначено, що система місцевого самоврядування на сьогодні не задовольняє потреб суспільства і наведено причини такого висновку. У Концепції було виділено декілька етапів її реалізації, серед яких окрема увага приділена проведенню місцевих виборів з метою якісного оновлення системи представницьких органів. Постановою Верховної Ради України від 17.07.2015 р. «Про призначення чергових виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів у 2015 році» вибори були призначені на 25 жовтня 2015 р.

Вже традицією в Україні стало оновлення виборчого законодавства напередодні проведення виборів, що, як правило, супроводжується проблемами його застосування, а відтак – зумовлює виникнення виборчих спорів.

¹ Конституція України. – К., 2016.

² Європейської Хартії місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036.

Такою ж була ситуація із застосуванням Закону України «Про місцеві вибори», прийнятого лише 14 липня 2015 р.³.

Законодавець зовсім недавно почав проявляти інтерес до проблеми вирішення спорів, які виникають під час проведення виборів і у виборчому законодавстві з'явилися окремі розділи, присвячені цьому. Деяку увагу цьому питанню приділяло законодавство «радянського періоду», наприклад, у ст. 21 Закону Української РСР «Про вибори до місцевих Рад народних депутатів» від 27 червня 1979 р. (втратив чинність) було право оскаржити невключення, неправильне включення в список або виключення з списку виборців, а також допущені в списку неточності у зазначенні прізвища, імені, по батькові та інших даних про виборця. Однак у цей історичний період питання щодо оскарження під час виборчого процесу не виникали.

Ситуація змінилася після проголошення незалежності України, коли формування представницьких органів почало відбуватися на демократичних засадах. Чинний на той час Цивільно-процесуальний кодекс Української РСР (1963 р.) було доповнено новими главами – 30-А, 30-Б, 30-В, 30-Г, що стосувалися судового розгляду скарг на порушення під час виборчого процесу. Такий порядок існував до прийняття Кодексу адміністративного судочинства України 2005 р. (далі – КАС України)⁴. У КАС України визначена юрисдикція адміністративних судів, яка поширюється на розгляд спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму. Оскільки в Україні відбуваються різні види виборів за суб'єктами і часом проведення, то практика свідчить про значу частину виборчих спорів, які розглядаються адміністративними судами. Узагальнення судової практики слугують підставою для удосконалення виборчого процесу, а відтак мають враховуватися у виборчому законодавстві.

Тема виборчого процесу є предметом дослідження багатьох науковців-конституціоналістів, зокрема: Л.В. Бориславського, Ю.Б. Ключковського, О.Б. Ковальчук, М.І. Ставнійчук, В.Ф. Погорілка, В.М. Шаповала та ін. Питанню судового розгляду виборчих спорів приділяли увагу, такі вчені-адміністративісти, серед яких: В.М. Бевзенко, А.Т. Комзюк, Р. О. Куйбіда, В.Г. Перепелюк та ін. Безпосередньо цій темі присвячена монографія судді Вищого адміністративного суду України М.І. Смоковича. «Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний і практичний аспект»⁵.

³ Закон України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

⁴ Кодекс адміністративного судочинства України (від 6 липня 2005р, зі змінами). – К., 2016.

⁵ Смокович М.І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний і практичний аспект: монографія / М.І. Смокович. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 576 с.

Проте виборчі спори під час місцевих виборів 2015 р. свідчать про окремі проблеми, які потребують єдиних підходів у вирішенні, з метою винесення справедливих судових рішень.

Мета даної статті полягає у виокремленні спорів, які виникають на місцевих виборах, їх правовій характеристиці та особливостях розгляду виборчих спорів адміністративними судами на місцевих виборах у 2015 році в Україні.

Розгляд виборчих спорів адміністративними судами, на перший погляд, виходить за межі діяльності адміністративного суду, так як відповідно до ст.2 КАС України: «Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі і на виконання делегованих повноважень». Однак при визначенні юрисдикції адміністративних судів виходили з природи і змісту правовідносин, які виникають між суб'єктами виборчого процесу, вони мають публічно-правовий характер, а суб'єкти виборчого процесу є носіями публічних прав і обов'язків, спрямованих на формування органів публічної влади. Досліджуючи категорію «публічно-правового спору», Н.С. Хлібороб звертає увагу, що ними є спори, які виникають із правовідносин, пов'язаних з реалізацією публічної влади⁶.

Вирішення такої категорії спорів за українським законодавством належить до юрисдикції адміністративних судів, що закріплено у пункті 7 статті 17 КАС України. Пояснюючи цю ситуація фахівці звертають увагу на те, що: «..частина виборчих спорів, а саме та, що розглядається за зверненням виборчої комісії, охоплюється категорією спорів за зверненням суб'єкта владних повноважень. Однак є низка виборчих спорів, де суб'єкта владних повноважень може і не бути, – йдеться про спори між кандидатами на виборну посаду, партіями (блоками) тощо. Тому виникла необхідність окремо виділити спори щодо правовідносин, які пов'язані з процесом виборів чи референдумів»⁷. Усі виборчі спори безпосередньо мають відношення до формування місцевих органів публічної влади, тому належать до публічно-правових спорів.

Поняття «виборчий спір» у чинному законодавстві не використовується, натомість у виборчих законах визначено предмет оскарження у виборчому

⁶ Хлібороб Н.С. Публічно-правовий спір як предмет юридичної діяльності адміністративного суду: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. / Н. С. Хлібороб. – Львів, 2012. – 12 с.

⁷ Основи адміністративного судочинства та адміністративного права / Навч. посібник / За заг.редакцією Куйбіди Р.О., Шишкіна В.І. – К.: Старий світ, 2006. –89 с.

процесі, у Розділі XIII Закону України «Про місцеві вибори»⁸ наголошено на оскарженні рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються місцевих виборів. Виборчий спір є проявом протиріччя, що виникає на підставі норм виборчого законодавства та під час виборчого процесу між учасниками саме цього процесу. У літературі поняття «виборчий процес» пропонують визначати як «узагальнену діяльність уповноважених органів і громадян держави, спрямована на підготовку і проведення виборів представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування, обрання та наділення повноваженнями посадових осіб»⁹. Це визначення відображає широкий підхід у розумінні виборчого процесу, що охоплює не лише порядок формування представницьких органів влади, але й інші процедури, зокрема, вибори як спосіб заміщення посади у самому представницькому органі, наприклад, обрання секретаря ради, обрання голови районної чи обласної ради. Але такі процедури не регулюються виборчим законодавством, а законодавством про публічну службу.

Натомість у ст. 11 Закону України «Про місцеві вибори» визначено: «Виборчий процес місцевих виборів – це здійснення суб'єктами виборчого процесу відповідних місцевих виборів, визначеними у Законі, виборчих процедур, передбачених цим Законом»¹⁰.

Конкретизуючи зміст поняття «виборчий процес», Ю.Б. Ключковський звертає увагу на окремі характерні ознаки, які мають місце лише під час виборчого процесу, зокрема: з'являються нові суб'єкти із специфічним правовим статусом, якого не існує поза виборчим процесом, а статус інших набуває особливих рис; низка правових норм «включаються» (тобто починають здійснювати регулюванні суспільних відносин) саме з початком виборчого процесу і «виключаються» (припиняють регулювання, переходячи у «латентний» стан чинності, але не дії) з його закінченням¹¹. Крім цього, науковець додає, що важливим питанням темпорального аспекту виборчого процесу є визначення початку процесу і його закінчення.

Такі ознаки є універсальними для будь-якого виборчого процесу, за допомогою цих ознак можна визначити часові межі виникнення виборчих спорів і суб'єктний склад учасників виборчого конфлікту чи виборчого спору. При визначенні співвідношення між цими поняттями слід враховувати, що

⁸ Закон України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

⁹ Перепелюк В. Конституційні процедури. Державно-процесуальне право: Навч. пос./ В.Г. Перепелюк. – Чернівці, 2004. – 62 с.

¹⁰ Закон України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

¹¹ Ключковський Ю.Б. Виборчий процес: темпоральний аспект / Ю.Б. Ключковський. // Публічне право. – 2014. – №4 (16). – С.10.

виборчі конфлікти вирішують не тільки адміністративні суди, а й виборчі комісії. Так, у ч.1 ст. 94 Закону України «Про місцеві вибори» передбачено, що учасник виборчого процесу, «виборчі права або охоронювані інтереси якого щодо участі у виборчому процесі порушено рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта оскарження, може звернутися до виборчої комісії зі скаргою, що стосується виборчого процесу»¹². У ст. 94 цього Закону визначено альтернативні способи захисту виборчих прав, як адміністративний захист, зокрема до виборчої комісії, яка прирівняна до суб'єкта владних повноважень і наділена певними публічно-владними функціями, так і судового захисту, відповідно КАС України. Альтернативність оскарження щодо включення до Реєстру виборців, внесення змін до персональних даних Реєстру чи отримання відповіді на свій запит передбачена й у статтях 31 і 32 Закону України «Про Державний реєстр виборців» від 22 лютого 2007 р¹³.

Слід врахувати, що порядок судового захисту визначається виключно КАС України. Зокрема, Р.О. Куйбіда та В.І. Шишкін наголошують, що адміністративний процес не можуть регулювати інші закони, крім КАС України, тому порядок звернення, розгляду та вирішення адміністративним судом виборчих спорів не може встановлювати законодавство про вибори і референдум. Проте з урахуванням виборчого законодавства можуть бути скориговані окремі положення КАС, зокрема, щодо права на звернення до суду у тому чи іншому виборчому спорі¹⁴.

Захист порушених прав чи охоронюваних інтересів має відбуватися у межах виборчого процесу, тобто «у строки, які передбачені законодавством, які починаються у законодавчо визначений строк і закінчуються офіційним оприлюдненням результатів виборів, або через законодавчо встановлений строк після цього оприлюднення»¹⁵. Строки захисту виборчих прав визначені у КАС України. Згідно із ч. 8 ст. 172 Кодексу: «Позовні заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності дільничної виборчої комісії, що мали місце у день голосування, під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування на дільниці, може бути подано до адміністративного суду у дводенний строк з дня прийняття рішення, вчинення дії або допущення бездіяльності». *Наприклад*, Шевченківським районним судом м. Львова було розглянуто позов, з яким 29.10.2015 р. звернувся кандидат у депутати в од-

¹² Закон України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua

¹³ Закон України «Про Державний реєстр виборців» від 22 лютого 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua.

¹⁴ Основи адміністративного судочинства та адміністративного права / Навч. посібник / За заг. редакцією Куйбіди Р.О., Шишкіна В.І. – К.: Старий світ, 2006. – 406–407 с.

¹⁵ Смокович М.І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний і практичний аспект: монографія / М.І. Смокович. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 271 с.

номандатному виборчому округу №19 до Брюховицької селищної ради м. Львова про визнання протиправною бездіяльність дільничної виборчої комісії та визнання голосування недійсним в одномандатному виборчому окрузі по виборах депутатів до Брюховицької селищної ради м. Львова. У ході розгляду справи, було встановлено, що позивачем було перевищено строк звернення до суду, передбаченого у ч.8 ст.172 КАС України. Суд виніс ухвалу про залишення адміністративного позову без розгляду¹⁶.

Подібну справу розглянув Криворізький районний суд Дніпропетровської області До адміністративного суду 12 січня 2016 р. надійшов позов від кандидата Кіровського сільського голови Дніпропетровської області, який оскаржував постанову Кіровської сільської виборчої комісії від 4 січня 2016 р. Суд звернув увагу на порушення строків звернення до суду і залишив позовну заяву без розгляду відповідно до п.9 частини першої ст.155 КАС України. Дніпропетровський апеляційний адміністративний суд залишив апеляційну скаргу по даній справі без задоволення. Слід врахувати, що при зверненні до адміністративного суду днем подання позовної заяви, апеляційної скарги є день їх надходження до відповідного суду, а не відправлення позовної заяви, наприклад, відмітка поштового відділення у рекомендованому повідомленні про поштове відправлення. Суд своєю ухвалою залишає позовну заяву без розгляду, якщо позовну заяву подано з пропущеним встановленим законом строком¹⁷.

Судова практика також свідчить про зростання випадків звернення до адміністративного суду з використанням електронних засобів зв'язку. Проте слід врахувати, що вимоги щодо оформлення позовної заяви залишаються однаковими. Наприклад, до Радеківського районного суду Львівської області електронною поштою надійшла заява про надання дозволу на внесення ОСОБА_1 у списки виборців. Однак позивач не зазначив номер дільниці, не вказав обставин, якими обґрунтовує свої вимоги, та не підписав поданої заяви, що свідчить про недотримання вимог ст.106 КАС України щодо позовної заяви. Ухвалою від 22 жовтня 2015 р. суддею було надано позивачу час для усунення недоліків позовної заяви до 24.00 годин 22 жовтня 2015 р. проте позивач не усунув зазначених недоліків і 22 жовтня 2015 р. була винесена ухвала про залишення позовної заяви без руху¹⁸. Відповідно до ст. 179 цього Кодексу строк не може бути поновлений і суд не зобов'язаний з'ясувати обставини, коли особа дізналася про порушення своїх виборчих прав.

¹⁶ Справа №466/9036/15-а Єдиний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

¹⁷ Справа №177/58/16-а. Єдиний реєстр судових рішень Справа [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – www.reyestr.court.gov.ua.

¹⁸ Справа №451/1395/15-а. Єдиний реєстр судових рішень Справа [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – www.reyestr.court.gov.ua.

Підсудність виборчих спорів також має свої особливості, оскільки вона повинна забезпечувати максимальну незалежність суду від політичного впливу і прийняття законного та обґрунтованого судового рішення. У КАС України визначено особливості розгляду і вирішення окремих справ щодо виборчих спорів на місцевих виборах:

- оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій, членів цих комісій (ст. 172);
- уточнення списку виборців (ст. 173);
- особливості провадження у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації та інформаційних агентств, які порушують законодавство про вибори (ст. 174);
- особливості провадження у справах щодо оскарження дій або бездіяльності кандидатів, їхніх довірених осіб, партії (блоку), місцевої організації партії (блоку місцевих організацій партій), їхніх посадових осіб, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу (ст. 175).

Виборчі спори підсудні: місцевим загальним судам як адміністративним, окружним адміністративним судам, Київському апеляційному адміністративному суду, який виступає в якості першої інстанції по розгляду окремих категорій справ. Особливості підсудності визначені у ст.172 КАС України, зокрема відповідно до частини третьої цієї статті рішення, дії чи бездіяльність Центральної виборчої комісії, членів цієї комісії по місцевих виборах оскаржуються до Київського апеляційного адміністративного суду.

Згідно із ч.4 ст.172 КАС України рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій обласних, районних, міських, районних у містах виборчих комісій щодо підготовки та проведення місцевих виборів оскаржуються до окружного адміністративного суду за місцемзнаходження відповідної комісії. Окружним судам також підсудні виборчі спори щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. При цьому слід врахувати, щодо інших справ, то рішення, дії і бездіяльність за участю органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб розглядають місцеві загальні суди як адміністративні, що передбачено у ст.18 КАС України.

Вищий адміністративний суд України бере участь у розгляді виборчих спорів на місцевих виборах лише в якості суду апеляційної інстанції лише при розгляді апеляції у справах, які підсудні Київському апеляційному адміністративному суду (ч.6 ст.177 КАС України).

Значну кількість виборчих спорів розглядають місцеві загальні суди як адміністративні суди. Згідно з КАС України цим судам підсудні такі категорії

справ: 1) справи про рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій, за винятком тих, які визначені попередніми положеннями Кодексу, тобто щодо дільничних виборчих комісій та членів цих комісій (ч.5 ст.172); 2) справи щодо уточнення списку виборців (ст.173); 3) засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації та інформаційних агентств, які порушують законодавство про вибори (ч.3 ст.174).

При визначенні позивача у виборчих спорах у КАС України виокремлює, в одному випадку – лише виборця, а в іншому – суб'єкта виборчого процесу. Виборцем є лише фізична особа, як зазначено у частині другій ст.172 КАС України, громадянин, який має право голосу у відповідних виборах або референдумі. Згідно із частиною другою ст.172 КАС України виборець може оскаржити рішення, дію чи бездіяльність виборчої комісії, членів цієї комісії, якщо таке рішення, дія чи бездіяльність порушує виборчі права або інтереси щодо участі у виборчому процесі його особисті. У той же час на підставі ст.173 КАС України право звернутися з адміністративним позовом про уточнення списку виборців, у тому числі включення або виключення зі списку себе особисто або інших осіб має кожен, хто має право голосу на відповідних виборах. Як видається, у ст.172 КАС України безпідставно звужено право виборця на звернення до адміністративного суду. З цього приводу вже висловлювалися зауваження М.І. Смоковичем, який звертає увагу, що участь виборця у виборчому процесі не обмежується лише голосуванням¹⁹. Як доповнення до висловленої позиції слід звернути увагу на ст.104 КАС України, яка до 7 липня 2010 р. передбачала, що звернутися до адміністративного суду має право особа, яка вважає, що порушено її права, свободи чи інтереси у сфері публічно-правових відносин. Однак фахівці прийшли до висновку, що у такий спосіб не буде належно забезпечено право на судовий захист, тому диспозиція статті була викладена у новій редакції, відповідно позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції.

В інших випадках позивачами можуть бути суб'єкти виборчого процесу, до яких, як зазначено у ст.12 Закону України «Про місцеві вибори», віднесено: виборців, Центральну виборчу комісію, виборчі комісії, які уповноважені забезпечувати організацію та проведення відповідних місцевих виборів; кандидатів в депутати, кандидатів на посади сільського, селищного, міського голови, старости, місцеві організації партії, які висунули кандидатів для участі у відповідних місцевих виборах; офіційних спостерігачів кандидата, від місцевої організації, зареєстрованого у встановленому порядку.

¹⁹ Смокович М.І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний і практичний аспект: монографія / М.І. Смокович. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 301с.

Зазначені суб'єкти вправі звертатися до суду щодо порушень виборчого закону в разі їх виявлення (п.7.ч.7 ст.65, п.7 ч.9. ст.66 Закону України «Про місцеві вибори»). Суди мають враховувати, що офіційні спостерігач від іноземних держав, міжнародних організацій не віднесені до кола суб'єктів виборчого процесу, а відтак – не можуть бути позивачами в адміністративному процесі.

Виборчий процес на місцевих виборах згідно зі ст.88 Закону України «Про місцеві вибори») закінчується офіційним оприлюдненням результатів виборів шляхом опублікування територіальною виборчою комісією у відповідних місцевих друкованих засобах масової інформації, що має відбутися не пізніше як на п'ятий день з дня встановлення результатів виборів територіальною виборчою комісією. Згідно із частиною шостою ст.172 КАС України позовні заяви щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, членів цих комісій може бути подано до адміністративного суду у 5-денний строк з дня прийняття рішення, вчинення дій або допущення бездіяльності. У випадку, коли мова йде про оскарження результатів виборів, то перебіг строку на оскарження в адміністративний суд починається з дня вчинення дій – опублікування територіальною виборчою комісією результатів виборів. У разі, якщо опублікування у 5-денний строк не відбулося, то є підстави оскаржувати в суді бездіяльність територіальної виборчої комісії.

Згідно зі ст. 177 КАС України суд, установивши порушення законодавства про вибори, визначає у рішенні спосіб захисту порушених прав та інтересів, а також порядок усунення усіх наслідків цих порушень відповідно до закону або приймає інше передбачене законом рішення. У разі виявлення порушень, що можуть бути підставою для притягнення до відповідальності не за правилами КАС України, суд постановляє окрему ухвалу з повідомленням про наявність таких порушень і надсилає її до органів чи осіб, уповноважених вжити у зв'язку з цим заходів, встановлених законом. Копії судового рішення невідкладно видаються особам, які брали участь у справі, або надсилаються їм, якщо вони не були присутні під час його проголошення.

При розгляді в адміністративному суді виборчих спорів діє інституту представництва. Представник наділений певними повноваженнями в суді і його дії мають бути спрямовані на забезпечення у судовому процесі інтересів тих, кого він представляє (ст.59 КАС України). Законодавець не виокремлює додаткових вимог щодо представництва виборця в адміністративному процесі, але особливі вимоги передбачені щодо представництва кандидатів для участі у відповідних місцевих виборах. У ст. 178 КАС України визначено, що особа, яка відповідно до закону про вибори зареєстрована як уповноважений представник або довірена особа кандидата, діє як представник відповідного кандидата у справах, пов'язаних з виборчим процесом, без додаткового уповноваження. Однак здійснювати представництво може лише у тому процесі,

в якому отримала відповідне посвідчення, видане в порядку, встановленому законом про вибори.

Саме при вирішенні виборчих спорів суд не може вийти за межі позовних вимог і за межі виборчого процесу, в якому виник спір. Визнання судом рішення відповідної виборчої комісії протиправним, у тому числі з питань визнання голосування, установа підсумків і результатів голосування, встановлення результатів виборів є підставою для вчинення виборчою комісією правомірних дій чи прийняття рішень. Однак у ч.8 ст.99 Закону України «Про місцеві вибори» міститься застереження про те, що виборча комісія не може прийняти рішення, яке по суті повторює рішення, визнане судом протиправним, крім випадку, коли рішення було скасовано з формальних підстав.

Суд не може втручатися у виборчий процес, проте у судове рішення може містити певні зобов'язання. *Наприклад*, Постановою Львівського апеляційного адміністративного суду від 9 листопада 2015 р. було зобов'язано Міжгірську селищну виборчу комісію Міжгірського району Закарпатської області встановити підсумки голосування та результати виборів Міжгірського селищного голови Міжгірського району Закарпатської області, а також скласти протоколи про підсумки голосування та результати виборів²⁰. При цьому суд, який ухвалив судове рішення, згідно зі ст.267 КАС України, має право встановити строк для подання звіту про виконання судового рішення, за невиконання рішень суду передбачена юридична відповідальність.

Враховуючи часові межі виборчого процесу, законодавство встановлює певні обмеження щодо перегляду судових рішень. Рішення апеляційного суду є остаточним і оскарженню не підлягає. У зв'язку з цим виникали ситуації, коли рішення апеляційного суду не виконувалося. Іноді причина спору знаходилась не тільки у правовій, але й у політичній площині. Наприклад, доволі складною виявилась ситуація, яка виникла на виборах Криворізького міського голови, яка була вирішена шляхом прийняття Верховною Радою України Закону «Про позачергові вибори Криворізького міського голови»²¹.

Українське виборче законодавство, крім судового оскарження, передбачає також можливість оскарження до виборчої комісії, яка утворила комісію, дії, рішення чи бездіяльність якої оскаржуються (на зразок адміністративного оскарження). Суб'єкт виборчого процесу на власний розсуд вибирає прийнятний для його ситуації спосіб захисту порушених виборчих прав. Однак при цьому слід враховувати певні особливості судового захисту у виборчих спорах: 1. Захист порушених прав чи охоронюваних інтересів має відбуватися у межах виборчого процесу, строки якого визначені у виборчому законі.

²⁰ Справа № 2а-302/77/15.Єдиний реєстр суд рішень. – www.reyestr.court.gov.ua.

²¹ Закон України «Про позачергові вибори Криворізького міського голови» від 23 грудня 2015 р., [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon4.rada.gov.ua.

2. Кодексом встановлена особливість підсудності певних категорій виборчих спорів. 3. Враховувати особливість представництва у виборчих спорах. 4. Законодавчо закріплена обмеженість щодо перегляду судових рішень по виборчих спорах, апеляційне оскарження є остаточним.

Аналіз КАС України свідчить про наявність значної кількості банкетних норм, які скеровують до Закону України «Про місцеві вибори». Виборче законодавство встановлює певні межі щодо можливості використання активної позиції суду у вирішенні виборчих спорів, про що зауважують науковці²². Серйозною проблемою для суддів залишається прийняття виборчого законодавства перед початком виборчої кампанії, що не дає можливості достатньо повно ознайомитися з новим законодавством, яке має відмінності, залежно від виду виборів. Місцеві вибори 2015 р., на жаль, не стали винятком. Виборчий процес найбільш складний період для суддів місцевих загальних судів, які розглядають різні категорії справ як адміністративні суди. Судова практика показує, що врегулювання питань виборів окремими законами, не приводить до зменшення виборчих спорів. Слід підтримати думку науковців і практиків, які звертають увагу, що прийняття Виборчого кодексу в Україні дало би можливість усунути колізії та суперечності виборчого законодавства, заповнити його прогалини, привести їх у відповідність із міжнародними стандартами і є нагальною потребою²³. Кодифікація виборчого законодавства, на взірць Виборчого кодексу Польщі, у значній допомогла б суддям при їх вирішенні спорів у різних видах виборчого процесу.

Анотація

Запровадження адміністративних судів стало аргументом щодо захисту конституційних прав громадян, у тому числі і виборчого права. У статті розглядаються питання правового регулювання розгляду адміністративними судами виборчих спорів на місцевих виборах в Україні у 2015 р.

Ключові слова: виборчий спір, виборчий процес, виборче законодавство, адміністративний суд.

²² Смокович М.І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний і практичний аспект: монографія / М.І. Смокович. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 456 с.

²³ Смокович М.І. Правове регулювання розгляду виборчих спорів: теоретичний і практичний аспект: монографія / М.І. Смокович. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 545 с.

Streszczenie

Protesty wyborcze w wyborach samorządowych na Ukrainie w 2015 roku

Jednym z argumentów przemawiających za utworzeniem sądów administracyjnych na Ukrainie było stworzenie gwarancji dla ochrony konstytucyjnych praw obywateli, w tym praw wyborczych. W artykule wskazano na uregulowania prawne trybu prowadzenia spraw przed sądami administracyjnymi z tytułu protestów wyborczych w wyborach samorządowych w 2015 roku.

Słowa kluczowe: protest wyborczy, prawo wyborcze, sąd administracyjny.

Summary

Electoral Protests in Local Government Elections in Ukraine in 2015

Ukraine citizens have the right to protest against the subjects of electoral process activities in the administrative and justice order. Put into practice of administrative justice in Ukraine is the guarantee of citizen's constitutional rights in Ukraine, as well as of the electoral rights.

This article is research of theoretical and practical questions trial in administrative court of electoral disputes, to the nature of the electoral dispute, to the establishment of its features, models and features of the judicial resolution of electoral disputes in local elections in Ukraine in 2015, as well as formulating recommendations aimed to improving the legal regulation of the solution of the electoral disputes by the courts.

Key words: electoral disputes, electoral process, electoral legislation, administrative court, subject of electoral process.